

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті розглянуто основні сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: професійна підготовка, вищі навчальні заклади, вища педагогічна освіта, майбутні магістри початкової освіти.

«Учительська професія, - це людинознавство, постійне, те, що ніколи не припиняється, проникнення у складний духовний світ людини.

Чудова риса – постійно відкривати в людині нове, дивуватися новому, бачити людину в процесі її становлення – один із тих корінь, які живлять покликання до педагогічної праці»

В. Сухомлинський

Постановка проблеми. Складність завдань національного виховання молоді у сучасному суспільстві незалежної України зумовлює підвищення вимог до особистості педагога. У Законі «Про вищу освіту» йдеться про забезпечення патріотичного, морального, духовного, естетичного і фізичного розвитку особистості під час навчально-виховного процесу у ВНЗ. Сучасний педагог має бути освіченою людиною в галузі культури, філософії освіти, педагогіки, психології, методології, мати високий рівень інтелектуального, духовно-морального і фізичного розвитку, глибокі теоретичні знання і ретельну практичну підготовку. Це забезпечить високий професіоналізм у практичній діяльності, творче ставлення до своїх обов'язків, соціальну активність, інноваційний тип культури, що включає нестандартне мислення та готовність до новаторства, вміння працювати у колективі. Пріоритетними рисами майбутнього педагога мають бути національна свідомість і моральна чистота, духовна і професійна культура, вимоглива доброта, душевна щедрість. Професійна підготовка саме такого фахівця є основним завданням вищих навчальних закладів.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідження проблем професійної підготовки майбутніх педагогів складає сьогодні приблизно чверть всіх педагогічних досліджень, виконаних в межах педагогіки вищої школи. Над проблемами професійної підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ у різний час плідно працювали П.Р. Атутов, С.Я. Батишев, В.П. Беспалько, І.Д. Бех, А.Н. Веселов, Б.С. Гершунський, В.А. Зернов, Е.А. Клімов, В.С. Леднев, Е.Г. Осовський, В.А. Сластьонін, К.І. Щербаков та ін. Проте, окремі аспекти фахової підготовки потребують додаткового вивчення, зокрема сучасні проблеми професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти у вищих навчальних закладах.

Метою даної статті є дослідження стану сучасної професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Професійна психолого-педагогічна підготовка майбутніх магістрів початкової освіти вимагає сьогодні особистісно-орієнтованого підходу, щоб вивести його на рівень проектного мислення, що інтегрує в собі загально професійну підготовку фахівця за такими критеріями: оволодіння основами педагогіки та психології, освітніми технологіями, вміннями аналізувати процес педагогічної дії; опанування теорією і практикою інноваційного компонента соціально-педагогічної освіти, особливо умінь вести дослідно-експериментальну роботу, брати участь у реалізації цільових проектів і програм згідно з завданнями розвитку освіти.

Сьогодення ставить перед вищою освітою такі сучасні завдання:

- освіта і система виховання мають переорієнтуватися на формування у молодій людини інноваційного типу культури, відповідної широти мислення й готовності до новаторства;
- потрібно підготувати людину до життя в глобалізованому просторі з незліченною кількістю динамічних і часто суперечливих комунікативних впливів;

– освіта повинна закладати сучасну систему цінностей, орієнтація на які дасть змогу людині максимально самореалізуватися, змінюючи при цьому гуманістичні засади самого суспільства.

А. М. Алексюк розглядає вищу педагогічну освіту як фундаментальну наукову, загальнокультурну і практичну підготовку фахівців, які визначатимуть темпи і рівень науково-технічного, економічного та соціально-культурного прогресу. На думку науковця, вища педагогічна освіта покликана сприяти формуванню інтелектуального потенціалу нації, всебічному розвитку особистості як найвищої цінності суспільства, стати могутнім фактором розвитку духовної культури українського народу, відтворення продуктивних сил України [1, с. 248].

Важливою є думка І. А. Зязюна, про те, що мета педагогічної освіти – формування образу і осягнення смислу професії педагога як триєдності духовного, соціального, професійного. Мета вищої педагогічної школи – професійне виховання вчителя – багатовимірне і багатофункціональне явище, що включає духовне становлення як активне внутрішнє прагнення до істини, добра, краси, осмислення цілісного світу; формування педагогічної культури; гармонійний розвиток емоційних, інтелектуальних, волевих, етичних і естетичних якостей [2, с. 111].

У сучасних умовах до вищої педагогічної освіти і системи підготовки майбутніх магістрів початкової освіти висувається ряд нових вимог. Так, вища педагогічна школа України переважно акцентує увагу на проблемах оволодіння знаннями та збільшення їхнього обсягу у майбутніх педагогів і менше уваги приділяє формуванню їх професіоналізму та розвитку творчості. В результаті випускники в ВНЗ мають досить глибокі теоретичні знання і високий рівень практичних умінь, але здебільшого недостатньо орієнтуються в сучасному освітньому просторі, не завжди можуть прийняти самостійні рішення, відійти від стандартного зразка педагогічної діяльності, висловлювати незалежні судження в нових умовах, передбачати можливі ситуації у взаємодії, як з колективом, так і з окремою особистістю.

Тому на навчально-виховний процес у вищих навчальних закладах покладаються важливі завдання, пов'язані зі створенням умов для успішної соціалізації та самореалізації особистості в інформаційному суспільстві, формування особистісних якостей, набуття молоддю важливих життєвих орієнтирів та компетентностей.

Підготовка висококваліфікованого фахівця в умовах ВНЗ потребує нових підходів до навчально-виховного процесу. Інноваційні педагогічні ідеї розвиваються відповідно до нової освітньої парадигми, сутність якої полягає передусім у зміні самого ставлення людини до світу: не оволодіння світом, а осмислення людиною свого місця в цілісній світобудові. Тому найбільш доцільною стає концепція особистісно-орієнтованого виховання й навчання, яка впливає з духовного потенціалу української ментальності. Така концепція утверджує творчі, живі, взаємодіючі відносини. Щоб здійснилися найкращі можливості майбутніх педагогів, ці відносини мають ґрунтуватися на баченні актуальності і потенціалу особистості вихованця, на сприйнятті його цілісності і значущості як особистості.

Сучасний процес навчання у ВНЗ забезпечує гнучкість та мобільність в оперативній підготовці фахівців за напрямками модернізації освіти. По-друге, фундаменталізація магістерської освіти, з одного боку, дозволяє забезпечити реальну інтеграцію науки і практики в освітньому процесі ВНЗ. По-третє, розробка навчальним закладом програм магістерської підготовки є суттєвим фактором оновлення вищої професійної освіти. По-четверте, використання в навчальному процесі сучасних інформаційних технологій дає можливість не лише покращити якість освіти, а й привчити випускників до використання їх у своїй подальшій професійній діяльності.

Навчання майбутніх магістрів має організовуватися не лише шляхом передавання певної інформації, а й їх включенням у контекст наукової роботи з вибором власної особистої та науково-етичної позиції, що передбачає відкритість діалогу «викладач-магістрант»; розвиток критичності,

рефлексивності мислення та мотивації до групового співробітництва та комунікації.

Цитуючи президента Національної академії педагогічних наук України Василя Кременя, можемо підтвердити, що на першому місці у XXI столітті – не матеріальні цінності країни, а інтелектуальний потенціал нації. «Майбутній учитель – учитель XXI століття, це не просто носій певної кількості знань, він не просто володіє методикою навчання і виховної роботи, він – партнер, співучасник, провайдер в цьому величезному інформаційному глобальному просторі. Педагог повинен нести загальнолюдські цінності, жити цими цінностями, говорити про них і практикувати їх, володіти інформаційними і комунікаційними технологіями, відкривати нове, бути індикатором і орієнтиром у світі знань» [3, с. 9-14].

Спеціальні фахові знання в поєднанні з активною зацікавленістю різними галузями духовного і громадського життя, з одного боку, сприяють всебічному розвитку молодого педагога як людини, а з другого – допомагають ефективніше працювати за спеціальністю, підвищувати якість професійно-педагогічної діяльності.

Важливою вимогою до професійної підготовки майбутніх магістрів є розвиток їх творчих здібностей, неприйняття формалізму. Одним із основних засобів розвитку аналітичного і творчого мислення має стати обов'язкова їх участь у наукових дослідженнях, реальних проектних розробках. Це сприяє розвитку у них творчого підходу до справи, стимулює пошук ефективних засобів і прийомів власної професійної діяльності.

Навчати магістрів педагогічній майстерності викладачі повинні не лише повідомленням тих чи інших теоретичних положень, а й власним прикладом і стилем викладання, зокрема власною педагогічною майстерністю і професійною культурою.

Крім високого теоретичного рівня навчального процесу, неабияку роль відіграє сила прикладу викладача ВНЗ як людини і педагога. Той, хто взяв на себе сміливість піднятися за кафедру закладу, що готує майбутніх педагогів,

повинен завжди бути на рівні вимог, які висуваються до викладача вищої школи. Кожне заняття – лекція, семінар, консультація – повинне надовго залишитися в пам'яті майбутнього фахівця, як взірць служіння справі освіти, високої педагогічної майстерності, справжньої професійної педагогічної зрілості, втілення принципів педагогіки співробітництва.

На заняттях з будь – якої навчальної дисципліни у ВНЗ майбутні магістри мають бачити живе, творче застосування як положень педагогічної науки – дидактики, теорії виховання, педагогічної майстерності – так і положень психології при організації навчального процесу. Вони повинні бачити практичне застосування нових дидактичних теорій і концепцій, знахідок у галузі методики. Лекція чи семінар мають навчити не тільки новому, а й тому, як найефективніше організувати пізнавальну діяльність кожного присутнього на занятті.

Аргументованими і слухними є думки Т. Сущенко про те, що основними напрямками адаптації майбутніх педагогів до умов сучасного соціуму, які можуть привести до успіху у формуванні професійної культури та діяльності, є такі:

- забезпечення на кожному занятті духовно-інтелектуальної взаємодії та співтворчості, у результаті якої виникає безліч педагогічних знахідок, ідей;
- розвиток у педагогів потягу до новизни, нестандартного погляду на педагогічні проблеми;
- підготовка до переоцінки колишнього професійного досвіду, перегляду усталених педагогічних позицій;
- спонукання майбутніх фахівців до переосмислення їхніх власних і загальнокультурних запитів; готовність на їх основі до нових пошуків і професійного самовдосконалення;
- досягнення в педагогічному процесі навчання у ВНЗ особливо якісного стану в стилі, поведінці та взаєминах;
- цілеспрямоване й активне розкриття та розвиток індивідуального внутрішнього духовного потенціалу майбутнього педагога;

– залучення майбутніх педагогів до наукового обґрунтування своїх, природно створених поглядів на педагогічну професію [5, с. 23–27].

Професійно-педагогічна підготовка магістрів у ВНЗ є системою, що об'єднує порівняно самостійні, однак взаємопов'язані і взаємозумовлені системи підготовки: духовно-моральну, спеціально-наукову, психолого-педагогічну та загальнокультурну, в основі якої лежать певні закономірності:

– обумовленість системи загально професійної підготовки потребами соціально-економічного та духовного розвитку суспільства;

– відповідність змісту, форм і методів підготовки магістрів рівневі розвитку педагогічної науки і практики, характеру й змісту праці педагога;

– взаємозв'язок цілей, функцій, змісту і методів підготовки магістрів ВНЗ;

– єдність навчання, виховання і розвитку майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки;

– залежність якості загально педагогічних знань, умінь і навичок від характеру, змісту, форм і методів організації навчально-пізнавальної, навчально-практичної та самостійно-практичної діяльності майбутніх магістрів початкової освіти;

– залежність змісту і методів науково-методичної підготовки від індивідуальних особливостей майбутніх фахівців.

Коли говорять, що педагогом треба народитися, то це справді так: для педагогічної роботи потрібно мати покликання! Ерудиція, ділові якості, багатий духовний світ, доброта, вимогливість і принциповість – ось ті чинники, що сприяють ефективній професійній підготовці майбутніх педагогів.

Висновок. Таким чином, ВНЗ, що готують педагогічні кадри, покликані давати майбутнім фахівцям ґрунтовну психолого-педагогічну освіту, необхідну методичну підготовку та сформовану професійну культуру. Давно відомо, що педагогічна освіта, лише тоді дієва, коли поєднується з двома якостями людини – допитливим розумом і моральними чеснотами.

На основі проведеного налізу можна зробити висновок про те, що сучасна професійна підготовка майбутніх магістрів початкової освіти у ВНЗ буде

ефективною за таких умов: спрямування навчальної діяльності і практичної підготовки на формування особистісних рис, суттєвих для успішної професійної діяльності та спеціальних професійних якостей майбутніх фахівців; поєднання різних форм організації навчально-виховного процесу та використання активних методів навчання.

Українське суспільство майбутнього – це суспільство відкрите, демократичне, правове, з розвиненою структурою громадського самоуправління; суспільство, що складатиметься з освічених і культурних людей. Освіта має вказувати шляхи до розбудови такого суспільства.

1. Вітвицька С. С. Практикум з педагогіки вищої школи: Навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 396 с.

2. Зязюн І. А. Процеси модернізації сучасної педагогічної освіти в Україні / І. А. Зязюн // Професійна освіта: педагогіка і психологія: польсько-український журнал / за ред. Т. Левовацького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. – Ченстохова – Київ: AJD, 2006. – VIII. – С. 105–115.

3. Кремень В. Г. Інноваційність і освіта / В. Г. Кремень // Моделі розвитку сучасної української школи: Матеріали науково-практичної конференції. К.: СПБ Богданова А. М., 2007. – С. 9–14.

4. Кремень В. Г. Освіта і система виховання повинні переорієнтуватися на формування у людей інноваційного типу культури // Освіта України. – 2006. – 4 квіт.

5. Сущенко Т. І. Концепція розвитку післядипломної педагогічної освіти / Т. І. Сущенко // Післядипломна освіта в Україні. – 2007 (10). – № 1. – С. 23–27.

In the article the basic modern training requirements of future masters of elementary education in universities.

Key words: vocational training, higher education, higher pedagogical education, future masters of elementary education.

Oksana Tsiuniak. Current training requirements for future masters of primary education in higher education